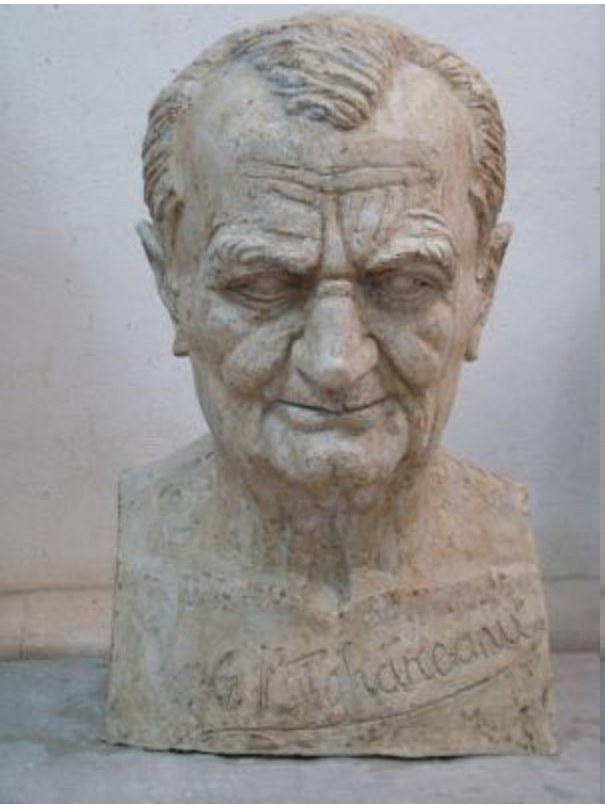

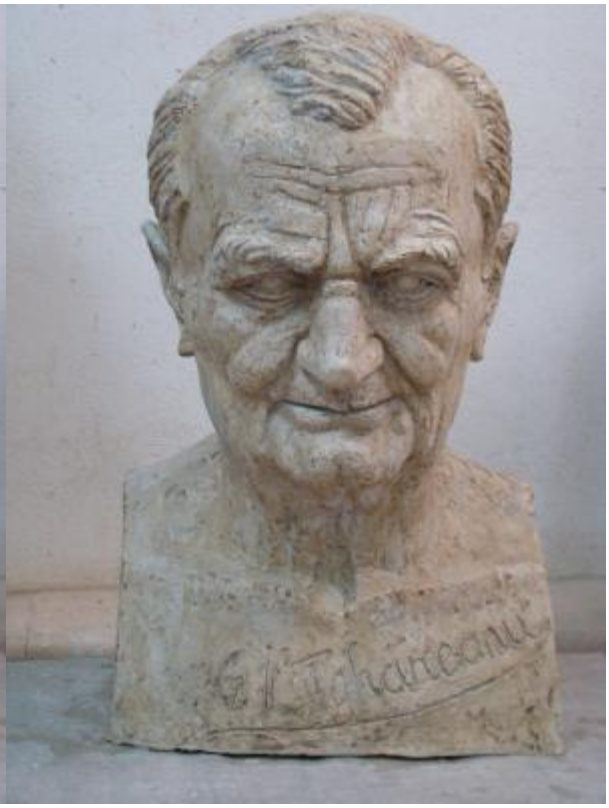

Eugen Dorcescu

Aurel Gheorghe Ardeleanu – un mare sculptor al persoanei umane

No hay profeta despreciado, excepto en su tierra, entre sus parientes y en su casa.
(Marcos 6, 4)

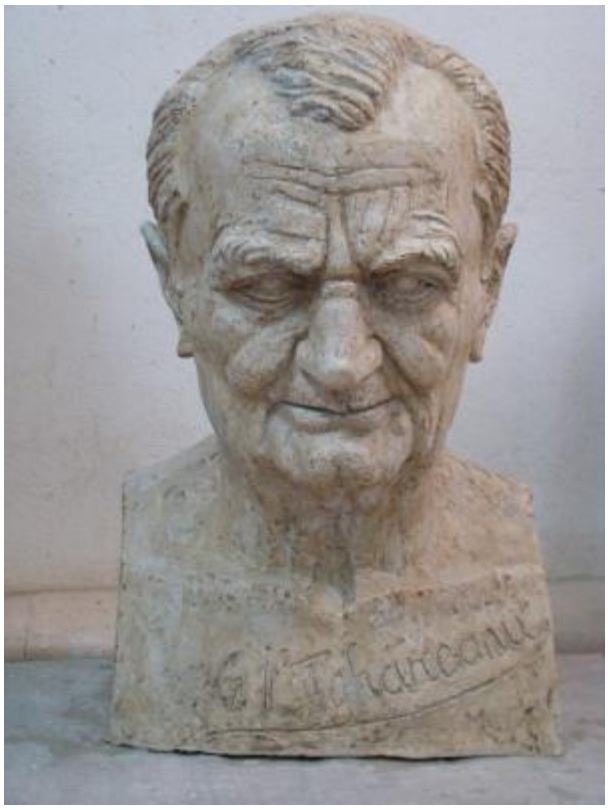

Dramaturg şi prozator, cunoscut şi recunoscut ca atare, deţinător de importante premii, comentat, citit, reprezentat, Aurel Gheorghe Ardeleanu ni se adresează, de o bună bucată de vreme, nouă, tuturor celor dispuşi, doritori şi capabili să privim, să contemplăm, să vedem cu adevărat şi să înţelegem, deopotrivă, şi, poate, mai cu seamă, în calitatea sa de sculptor. Mă refer la proiectul plastic iniţiat în 1990 şi intitulat *Portretul – o lume* – generic sub care artistul a organizat, până în prezent, patru expoziţii.

În aproape un sfert de veac, Aurel Gheorghe Ardeleanu a realizat nu mai puţin de 44 de lucrări de artă monumentală, instalate în spaţii publice (monumente, statui, basoreliefuri, dar, mai ales, busturi), pe mai tot arealul banatic, precum şi în Portugalia ori Serbia. Acestora li se adaugă o serie importantă de portrete (aproximativ 50) ale unor personalităţi (multe în viaţă), majoritatea din aceeaşi zonă geografică. Cei portretizaţi sunt, cu precădere, scriitori, slujitori ai bisericii, muzicieni, actori, plasticieni, dar şi medici, profesori, jurişti, publicişti.

Dintre busturile (destinate locurilor publice) şi dintre portrete, aş reţine:

1. Istorie, Politică (12 busturi): A. I. Cuza, Regina Maria, Al. Mocioni;
2. Feţe bisericeşti (14): Patriarhul Miron Cristea, IPS Nicolae, Filaret Musta, arhimandrit;
3. Scriitori, profesori (20): Virgil Birou, Sorin Titel, Lucian Blaga, G. I.Tohăneanu;

4. Muzicieni, actori (11): Nicolae Boboc, Ion Românu, Filaret Barbu, Gh. Leahu;
5. Artă plastică (7): Deliu Petroiu, Ioachim Miloia, Viorel Cristea;
6. Alte profesii: arhitectul Victor Vlad, chirurgul Vladimir Fluture, avocatul Emanuil Ungurianu, florarul Wilhelm Mühle.

*

Aceste prezenţe hieratice şi impunătoare, impresionante prin siguranţa execuţiei, prin similitudinea, de formă şi fond, cu prototipul, dar, mai cu seamă, prin misterul indefinisabil al fiinţei lor (al fiinţei, în genere), prin capacitatea lor de a comunica abisal cu lăuntricitatea celui ce le trece prin preajmă, aceste statui, aceste făpturi de bronz, întâlnite în parcuri, în pieţe, în curtea unor biserici, în săli de expoziţie, în încăperi particulare, înnobilează urbea, înnobilează întreaga parte de Vest a României, iar unele dintre ele au ajuns, cum aminteam, până departe, pe alte meleaguri: Lucian Blaga, spre exemplu, poetul ce ne-a dat "La curţile dorului", şi care, acum, se află, prin bustul său, în Portugalia, ţara unuia din puţinele sinonime - parţiale - ale "dorului" românesc: "saudade" (alături de gallegul "morriña" şi de canarianul "magua").
Am spus de mai multe ori şi nu ezit să repet, atunci când se iveşte prilejul: contemporani fiind cu Aurel Gheorghe Ardeleanu, cu acest om retras, mult prea cufundat în munca lui spre a avea timp şi poftă de zarvă, fire superioară, aparţinând, incontestabil, elitei minţii şi a duhului, nu suntem în stare, nu ne e la îndemână, uneori, să luăm seama, tocmai din pricina acestei vecinătăţi spaţio – temporale, la valoarea şi la importanţa artistică şi cultural-socială a creaţiei sale. Valoarea, însă, spre deosebire de noi, oameni de pământ, este nepieritoare. Se citeşte acest adevăr în seninătatea neclintită a statuilor, în calmul neliniştit, şi întors înspre sine, al creatorului lor. *Ars longa*…

*

Dincolo de mesajul artistic, social şi cultural al operei, decelăm, însă, mesajul ei filozofic (implicat, desigur, în cel estetic), mesaj orientat spre fundamente, spre starea şi devenirea umanităţii profunde. Ne vom explica numaidecât. Dar, mai înainte, să ne amintim temerea, şi profeţia lui Albert Einstein, cu privire la reversul terifiant al "progresului": "I fear the day

technology will surpass our human interaction. The world will have a generation of idiots".

Să ne amintim, de asemenea, cuvintele lui François Mauriac: "Les gens d'en bas auront triomphé de la personne humaine, - oui, la personne humaine sera detruite et, du même coup, disparaîtra notre tourment et nos chères delices…Il n'y aura plus de ces déments, qui mettent l'infini dans le fini".

Am putea recunoaşte, de ce nu?, aprofundând aceste aserţiuni, că modernitatea, postmodernitatea, cu materialismul lor maladiv, cu totala lor inapetenţă (şi incompetenţă) metafizică, am putea accepta, iarăşi, că internaţionalismele de orice fel, propunând ideologii agresive, colectiviste, deprimante, agonice, că globalismul – lume hipertehnologizată, căreia i s-a retras harul şi, ca urmare, a pierdut simţul Centrului, rătăcind, dezorientată, în confuzia dintre eternitate şi nefiinţă, am putea admite, într-un cuvânt, că toate acestea, şi altele încă, şi-au propus şi, în mare măsură, au izbutit să aplatizeze, să standardizeze, să robotizeze, să pulverizeze şi, la limită, să distrugă persoana umană, să-i izoleze, ori să-i alunge pe acei inşi care au nu doar sentimentul valorii, ci şi cultul ei, care nutresc, dezinteresaţi, idealuri, care sunt animaţi, de-adevăratelea, nu demagogic, de sublime aspiraţii, care au necesităţi duhovniceşti conştientizate.
Einstein a avut perfectă dreptate: vedem, la tot pasul, cum tehnologia a înlocuit interactiunea vie a indivizilor, cum exacerbarea comunicării a anulat esenţialitatea ei. Orwel n-a greşit, nici el, în previziunile-i de natură lingvistică: limbajul se restrânge, antrenând, pe cale de consecinţă, diminuarea corespunzătoare a gândirii, a sensibilităţii, a imaginaţiei. Concomitent, pro-eminenţa, pre-eminenţa, **diferenţa** (semn al pecetei divine) se şterg, individualitatea se pierde în masă, concretitudinea puternic diferenţiată a umanului se abstractizează, îşi pierde seva, se schematizează.

*

Or, vom observa că, în contrast cu un asemenea tablou deloc optimist, toţi eroii lui Aurel Gheorghe Ardeleanu au trăit, sau trăiesc, pentru un ideal, că toţi au avut, ori au, cultul valorilor, că toţi au avut, ori au, necesităţi spirituale conştientizate, că toţi, pentru a prelua fericita spusă a lui François Mauriac, "mettent l'infini dans le fini" (şi nu invers, cum se întâmplă îndeobşte).

Aurel Gheorghe Ardeleanu smulge din nepăsare, din uitare , din anonimat exemplare umane purtătoare de excelenţă, şi le oferă prezentului şi viitorimii. Acesta ni se pare a fi meritul de căpetenie al creaţiei sale: încercarea de a salva persoana umană, prin artă, prin impuls şi conştiinţă estetică, pe temeiul unui umanism de factură spirituală.

*

Trecând în revistă şi, apoi, stăruind asupra amplei suite a busturilor şi portretelor, am constatat că pot fi identificate, în cazul tuturor, trei niveluri structurale, analiza înaintând dinspre sensibil spre intelectiv, de la elementele de ordin iconic (eventual, şi indicial sau lingvistic), la cele de ordin moral, intelectual, chiar metafizic.
În viziunea noastră, aceste niveluri sunt:

1. **Asemănarea** (altfel spus, aparenţa, omul social). Evocarea asemănării cere talent şi meşteşug;
2. **Chipul** (omul lăuntric, deseori disimulat, non-confesiv). Suprinderea lui îi pretinde sculptorului intuiţie precisă şi adâncă;
3. **Fiinţa** (omul esenţial, ideea de om, sădită în orice făptură cugetătoare, condiţia umană particularizată). Sugerarea fiinţei (a modului în care omul lăuntric se raportează la Marele Mister) presupune, din partea sculptorului, capacitatea de a empatiza (vital) cu modelul, dincolo de orice contingenţă.

*

Vom apela, spre a ilustra şi proba aceste afirmaţii, la unul dintre busturile cele mai recente, anume cel consacrat Profesorului Gheorghe I.Tohăneanu (vezi supra), ilustru dascăl la Filologia timişoreană, mutat la cele veşnice cu un număr de ani în urmă. Analiza plastică şi semantico-estetică a acestei lucrări, urmând chenarul schiţat mai sus, se poate rezuma astfel:

1. La palierul **asemănării**, reuşita sculptorului este frapantă. Ea ne oferă un G. I. Tohăneanu recognoscibil nu doar în ansamblu şi în suprafaţă, ci şi în detalii şi în profunzimea înfăţişării sale. Nota distinctivă fundamentală este *cerebralitatea*, realizată, plastic, mai întâi, prin verticalitatea puţin înclinată a craniului, determinată, la rându-i, parcă, de clar perceptibila (şi cât de sugestiva!) lui supradimensionare. Apoi, prin joncţiunea fină, sprijinită pe ovalul sprâncenelor şi pe liniile orizontale ori verticale ale frunţii, dintre calota craniană şi jumătatea inferioară a capului. Fruntea, mult prelungită, de-o parte şi de alta a şuviţei centrale, conduce către aceeaşi sugestie. Într-adevăr,

cine l-a cunoscut pe Profesorul G. I. Tohăneanu ştie prea bine: prima şi cea mai cuprinzătoare, şi mai exactă, definiţie a prezenţei sale imediate era *cerebralitatea*.

2. **Chipul** bustului (oglinda plastică a omului lăuntric) ne vorbeşte despre *forţă* (forţa inteligenţei, a sensibilităţii, a voinţei, a caracterului). Curba decisă, vag ironică, a gurii, nasul puternic, dublul "T" frontal, desenat clar, în armonie cu bărbia despicată şi împinsă înainte, sunt câteva din semnele exterioare ale puterii, ale energiei din adâncuri. O aură de clasicitate (de antichitate târzie) învăluie întregul, aşa cum, de altfel, îi şade bine celui care a tradus *Eneida* (epopee comentată îndelung, ţin minte, de profesor, în neuitate după-amieze, în sala de seminar, cu grupa de studenţi din care eu însumi făceam parte. – *Infandum, regina, jubes renovare dolorem…*).
3. **Fiinţa**, sinele, secretul inexprimabil al eului, lumea lui nerostită, dialogul lui cu sine şi cu Cel Ascuns ne oferă, cred, unele surprize. Lectura şi interpretarea semnelor plastice, din acest unghi, anunţă o fractură, o discontinuitate în raport cu palierele perceptibil şi inteligibil (asemănarea şi chipul), punând în lumină polisemia referentului şi impresionanta vocaţie introspectivă şi recuperatoare de care face dovadă sculptorul. Echilibrul clasic (tensionat, e drept, chiar la primele două niveluri) e tulburat aici, chiar abandonat, la răstimpuri, în favoarea unei modernităţi problematice, sceptice şi agnostice, poate. În prim-planul analizei semiotice intră, acum, ochii. Privirea pare a nega aproape tot ce afirmă liniile dure şi sigure ale frunţii, toată detaşarea clasică a surâsului şi a bărbiei. Ba chiar zâmbetul însuşi, prelungit prin linii incerte, ce alunecă în vid, în abis, crispează, ca într-o interfaţă, fizionomia în întregul ei, lăsând să transpară, sub învelişul ferm, datele centrifuge ale unei *persona tragica*. Iar pomeţii, sporiţi de două adaosuri, ne vorbesc, aidoma arcadelor, de insomnie, de evadări în vis, de prăbuşiri în coşmar, de nelinişte, de chinul interogaţiilor lipsite de răspuns. Descoperim, aşadar, că modelul sculptorului a fost mai misterios decât am fi crezut (decât au bănuit toţi cei care l-au ştiut). A fost nevoie de esenţializarea, prin artă, a persoanei, în integralitatea ei, ca să o descifrăm astăzi, post-mortem. Putem presupune că axa lăuntricităţii lui G. I. Tohăneanu era *angoasa*, generată de frisonul neantului, de confruntarea dilematică între conştiinţa "fiinţei întru moarte" (Heidegger) şi nădejdea (neconvinsă) în ceea ce am numit, cândva, "fiinţa întru mântuire".

*

Astfel se conturează echivalentul intelectual şi metafizic, echivalentul hermeneutic al acestei, mă incumet să spun, capodopere. Aduc în sprijinul unui atare calificativ un argument în plus, faţă de cele anterioare, care vizau densitatea substanţei, în armonie cu adecvarea formei, un argument considerat, în general, imbatabil. Anume, celebra *secţiune de aur*. Pornind de la enunţul euclidean (anul 300 î. H.): "*Spunem că un segment de dreaptă a fost împărţit în medie şi extremă raţie atunci când segmentul întreg se raportează la segmentul mai mare precum se raportează segmentul cel mare la cel mai mic*", am calculat-o în fel şi chip, luând măsurile bustului. Toate raporturile semnificative se adună, cuminţi, în numărul iraţional **φ (1, 618033** ….).

*

Vom conchide afirmând că, spre deosebire de acele orientări ale plasticii contemporane, care experimentează, prioritar, dacă nu exclusiv, în suprafaţă, pe orizontală, în sintagmă, care ajung, eventual, la *complexitate* formală, sculptura lui Aurel Gheorghe Ardeleanu, ingeniosul, chiar polemicul său proiect, *Portretul – o lume* adaugă mijloacelor moderne de expresie, adaugă pomenitei complexităţi, dimensiunea *profunzimii*, adică dezbateri ce ţin de verticalitate, de abisalitatea sufletească, de paradigmă. Rămânând, din fericire, un clasic, sculptorul este mai mult decât modern, este original şi inovator. Într-o vreme a negativismelor şi nimicniciilor, opera sa restaurează, cu mijloacele desăvârşirii artistice, încrederea în persoana umană şi în perenitatea ei, ca subiect şi obiect al oricărei creaţii pământeşti.

20 mai 2014

Confluenţe Literare, 28 mai 2014; Naţiunea, 5 iunie 2014; Cetatea lui Bucur, iunie 2014; Banat, 3-4, 2014